

Komünizasyon ve Toplumsal Cinsiyetin Ortadan Kaldırılması

Maya Andrea Gonzalez

2011

İçindekiler

I. Kadın Kategorisinin İnşası	5
II. 'Kadın' Kategorisinin Yıkımı	7

“Günümüz uygarlığı, cinsel ilişkiye ancak bir erkekle bir kadın arasındaki tek, çözülmez bağlanma temelinde izin verebileceğini, cinsellikten kendi başına bir haz kaynağı olarak hoşlanmadığını ve buna yalnızca insanların üremesi için şu âna dek alternatif bir kaynak bulunamadığından tahammül ettiğini açık bir şekilde ortaya koyar.” *Sigmund Freud, Uygarlığın Huzursuzluğu*

Komünizasyon devrimci bir pozisyon değildir, devrimden sonra inşa ettiğimiz bir toplum biçimi değildir. Bir taktik, stratejik bir perspektif, bir örgüt ya da bir plan değildir. Komünizasyon, eğer bir devrim olacaksa sınıf mücadelesi seyrinde almamız gereken bir dizi önlemi tanımlar.

Komünizasyon; ücretli emek, takas, değer formu, devlet, işbölümü ve özel mülkiyet dahil olmak üzere bütün kapitalist üretim biçimini ortadan kaldırır. Devrimin bu şekilde olması bugün sınıf mücadelesinin zorunlu bir özelliğidir. Kapitalizmin çelişkileri diğer devrim biçimlerinin gerektirdiği koşulları yok ettiğinden mücadele döngümüz başka bir ufka sahip olamaz. Devrimden sonra toplumsal farklılıkların çözüldüğü bir durum hayal etmek artık mümkün değildir.¹

Komünizasyon olarak devrimin, toplumsal yaşamın getirdiği tüm farklılıkları ortadan kaldırması gerektiğinden, toplumsal cinsiyet ilişkilerini de ortadan kaldırmalıdır –toplumsal cinsiyet uygunsuz ya da sakıncalı olduğu için değil, kapitalist üretim biçimini günlük olarak yeniden üreten ilişkiler bütünüünün bir parçası olduğu için. Toplumsal cinsiyet sermayenin temel çelişkisini oluşturan şeylerden biridir ve bu nedenle toplumsal cinsiyet devrim sürecinde parçalanmalıdır. Toplumsal cinsiyet sorununun çözümü için devrimden sonrasını bekleyemeyiz. Onun varoluşumuzla olan ilişkisi yavaş yavaş dönüşmeyecektir- ister planlı eskitme ister şakacı yapıbozum yoluyla ister toplumsal cinsiyet kimliklerinin eşitliği isterse de çok fazla farklılığa dönüşmesi şeklinde olsun. Aksine devrimin gerçekleşmesi için, komünizasyon tekillikleriyle tanımlanan bireyler arasındaki ilişkileri başlatarak, toplumsal cinsiyeti devrim sürecinde yok etmelidir.

Devrimin komünizasyon halini alması, geçmiş yenilgilerden çıkarılan derslerin hatta geçmiş hareketlerin toplumsal cinsiyet sorununu çözmedeki acınası başarısızlıklarının sonucu değildir. Olanlardan sonra geçmişteki için kazanma stratejisi bulup bulamayacağımız bugün hakkında hiçbir şey söylemez. Çünkü sermaye artık proleterler arasında ücretli emekçiler olarak ortak koşullar temelinde bir birlik örgütlemiyor. Sermaye-emek ilişkisi artık işçilerin işçi kimliklerini teyit etmelerine ve bu temelde devlet içinde iktidarı üstlenebilecek işçi örgütleri inşa etmelerine ve bu temelde devlet içinde iktidarı üstlenebilecek bir işçi örgütleri inşa etmelerine izin vermiyor. İşçileri devrimci bir özne statüsüne yükselten hareketler “komünist”ti ancak bugün bizim olamayacağımız tarzda komünistti. Komünizasyon biçimindeki bir devrimin ne bir öznesi ne de onaylanabilir bir kimliği vardır –Ne işçi, ne çokluk ne de prekarya- Böyle bir devrimci kimliğin temeli eriyip gitmiştir.

Elbette işçiler hala bir sınıf olarak varlar, Ücretli emek daha önce hiç olmadığı kadar evrensel bir yaşam koşulu haline gelmiştir Ancak proletarya dağınık ve parçalanmış durumdadır. Sermaye ile ilişkisi ise güvencesizdir. Emek arzının yapısal fazlalığı muazzam boyutlardadır. Dışladıkları küresel meta zincirinde kendilerine yer bulmaya çalışan bir milyarı aşkın nüfus, en ayrıcalıklı işçi kitleleri dışında emek arzını kontrol edebilecek kitlesel örgütlenmelerin oluşturulmasını imkansız kılmaktadır.² Sermaye artık işçiler arasındaki ayrımları şiddetlendiriyor, parçalıyor ve her zamankinden daha çok buna güveniyor. Bir zamanlar evrensel olarak geçerli devrimci bir ruhun gururlu taşıyıcıları olan İşçi sınıfı kapitalizmin içinde bir sınıf olarak özerkliği nedeniyle artık sermayeye karşı bir sınıf olarak gücünü inşa edemez. Bugün devrim proletaryanın bölünmüşlüğünden, bu bölünmüşlüğün üstesinden gelebilecek tek süreç olarak ortaya çıkmalıdır. Eğer devrimci eylem proleterler arasındaki tüm farklılıkları derhal ortadan kaldırmazsa o zaman devrimci ya da komünizasyon değildir.

Şu anda, işçilerin bir işçi kimliği temelinde birleşmemesi, mücadelenin temel sınırını oluşturmaktadır. Ancak bu sınır aynı zamanda, toplumsal cinsiyet ilişkilerinin ve diğer tüm sabit ayrımların ortadan

¹ Francesca Manning’e bu metindeki fikirler üzerinde çalışmamdaki paha biçilmez yardımı için teşekkür ederim. Aaron Benanav’a da bu yazının düzenlenmesindeki yardımları için teşekkür ederim.

² Bakınız ‘Misery and Debt’, Endnotes 2 (2010): 20–51, <http://endnotes.org.uk/articles/1>.

kaldırılmasını kendi içinde taşıyan bu mücadele döngüsünün dinamik potansiyelidir. Önceki mücadele döngüsünün sonunun İşçinin önceliğine karşı bir isyanla - feminizmin önemli bir rol oynadığı bir isyanla - aynı zamana denk gelmesi tarihsel bir tesadüf değildir. Kadınları, siyahları ve eşcinselleri ikincil konuma indirgemeyecek bir işçi hareketini yeniden hayal etmek, bir zamanlar hareket etmesine izin veren birleştirici/dışlayıcı özellikten tam olarak yoksun bir işçi hareketi düşündürmektedir. Geriye dönüp baktığımızda, işçi sınıfının (üretim araçlarına doğrudan erişimi olmayan herkesi kapsayan bir sınıf olarak) toplumun çoğunluğunu oluşturmaya yazgılı olması halinde, işçi hareketinin bu sınıftan net bir çoğunluk örgütlemeyeceği giderek daha açık hale gelmektedir. Komünizasyon biçimindeki devrim bu sorunu çözmez ama yeni bir zemine taşır. Bu yeni alanın araştırmacıları olarak, toplumsal cinsiyet ilişkilerinin sona erdirilmesine yönelik pratik hareketin mevcut durumunu değerlendirmeliyiz. Aynı zamanda bu temel komünizasyon tedbirine ilişkin tartışmayı da genişletmeliyiz.

Yakın zamana kadar komünizasyon teorisi, bir avuç yıllık derginin yayınlanması etrafında örgütlenmiş az sayıda grubun ürünü olmuştur. Eğer bu gruplardan çok azı toplumsal cinsiyeti teorize etme görevini üstlendiyse, bunun nedeni çoğunun işçi sınıfının varlığına damgasını vuran ayrımların gerçek temelini incelemekle hiç ilgilenmemiş olmasıdır. Aksine, geçmiş mücadelelerin erdemlerini ve eksikliklerini deşifre edebilecekleri devrimci gizli bir şifre çözücü yüzük keşfetmeye çalışmakla meşgul olmuşlardır. Dolayısıyla, komünizasyon taraftarlarının çoğu devrimi tüm ayrımların derhal aşılması olarak düşünmüş, ancak bu sonuca bugünün tarihsel özgüllüğüne odaklanmaktan ziyade, geçmiş hareketlerin başarısız olduğu yerde başarılı olmak için komünizasyonun ne olması gerektiğine dair bir analiz yoluyla varmışlardır.³

Bu sebeple Theorie Communiste (TC) etrafında örgütlenen eğilim benzersizdir ve biz de açıklamalarımız da büyük ölçüde onu takip ediyoruz. TC'ye göre komünizasyon biçimindeki devrim ancak bu mücadeleler 'sapmaya'(faire l'ecart) başladığında pratik bir olasılık ortaya çıkar, çünkü mücadelenin kendisi proletaryayı bir sınıf olarak kendi kendini yeniden üretimini sorgulamaya ve buna karşı hareket etmeye giderek daha fazla zorlar. Böylece mücadelede "boşluklar" (l'ecarts) açılır ve bu boşlukların çoğalması zamanımızda komünizmin pratik olasılığının ta kendisidir. İşçiler işlerini korumak için mücadele etmek yerine kıdem tazminatı talep ederek fabrikaları yakar ya da havaya uçururlar. Öğrenciler üniversiteleri işgal eder ama sözde uğruna mücadele ettikleri talepler adına değil, onlara karşı. Kadınlar zaten çoğunluğu oluşturdukları hareketlerden kopar, çünkü bu hareketler onları temsil edemiyor. Ve her yerde işsizler, gençler ve kayıtsızlar, ayrıcalıklı bir azınlık olan işçilerin mücadelelerine katılıp onları ederek, bu azınlığın taleplerinin sınırlı doğasını hem aşıkâr hem de sürdürülmesi imkansız hale getiriyor.

Mücadeledeki bu büyüyen boşluklar karşısında;

"Proletaryanın bir bölümü, mücadelesinin taleplere dayalı karakterinin ötesine geçerek, komünizasyonlaştırmacı önlemler alacak ve böylece proletaryanın birleşmesini başlatacaktır ki bu, insanlığın birleşmesiyle, yani bireylerin kendi tekillikleri içinde kendi aralarında kurdukları toplumsal ilişkiler bütünü olarak yaratılmasıyla aynı süreç olacaktır"⁴

Dolayısıyla TC için proletarya içindeki bölünmeler yalnızca devrim sırasında üstesinden gelinmesi gereken bir şey değil, aynı zamanda bu üstesinden gelmenin de kaynağıdır. Belki de bu nedenle TC, komünizasyon teorisyenleri arasında tek başına, proletarya içindeki belki de en temel bölünme olan toplumsal cinsiyet ayrımını incelemeye kendini adanmıştır. TC'nin toplumsal cinsiyet üzerine çalışması görece yenidir, özellikle de son otuz yılını birkaç temel fikri tekrar tekrar rafine ederek ve yeniden ifade ederek geçirmiş bir grup için. Toplumsal cinsiyet üzerine 2008 yılında yazdıkları ana metin nihayet 2010 yılında (iki ek ile birlikte) Distinction de Genres, Programmatisme et Communisation adıyla dergilerinin 23. sayısında yayımlandı. TC ezoterik formülasyonlarıyla tanınır. Yine de, biraz çabıyla, fikirlerinin çoğu açık bir şekilde yeniden yapılandırılabilir. Toplumsal cinsiyet üzerine çalışmaları geçici olduğu için uzun alıntılar yapmaktan kaçınıyoruz. TC, komünizasyonun kapitalist toplumsal ilişkilerin ortadan

³ Bu konudaki önemli bir tartışma için bkz: Endnotes 1 (2008), <http://endnotes.org.uk/issues/1>

⁴ Théorie Communiste, 'The Present Moment', yayılanmadı.

kaldırılması kadar toplumsal cinsiyetin ortadan kaldırılmasını da içerdiğini iddia etmektedir. Çünkü kapitalizmi ayakta tutan bölünmeler toplumsal cinsiyet bölünmesini, toplumsal cinsiyet bölünmesi de diğer tüm bölünmeleri ayakta tutar. Yine de, her ne kadar TC toplumsal cinsiyetin üretimine ilişkin titiz bir tarihsel materyalist teori geliştirme yolunda adımlar atsa da, sonuçta toplumsal cinsiyeti zaten var olan kapitalist üretim tarzı teorisine dikmekten öteye gidememektedir (bunun nedeni büyük ölçüde önemli bir Fransız feminist olan Christine Delphy'nin çalışmalarına dayanmalıdır⁵).

Buradaki bağlamımız için, TC, aynı zamanda sınıf mücadelesi tarihinin bir dönemselleştirmesi olduğu ölçüde özellikle büyüleyici bir komünizasyon teorisine sahiptir - ki bu da sermaye-emek ilişkisi tarihinin bir dönemselleştirmesine karşılık gelir. Bu da TC'ye komünizme yönelik mevcut beklentiler konusunda eşsiz bir tarihsel bakış açısı sağlamaktadır. En önemlisi, TC değer üretiminden ziyade sermaye-emek ilişkisinin yeniden üretimine odaklanır. Bu odak değişikliği, kapitalist toplumsal yaşamı fiilen inşa eden ilişkiler bütünü -fabrika ya da ofis duvarlarının ötesinde- inceleme alanlarına almalarını sağlar. Ve toplumsal cinsiyet ilişkisi her zaman yalnızca değer üretimi alanının ötesine uzanmıştır.

I. Kadın Kategorisinin İnşası

Kadın toplumsal bir inşadır. Kadın kategorisinin kendisi, insanlığın kadın ve erkek olarak ikiye ayrılmasının - sadece kadın ve erkek değil - ayrılmaz bir dizi toplumsal ilişki içinde ve bu ilişkiler aracılığıyla düzenlenmektedir. Bu şekilde, cinsel farklılığa başka türlü sahip olamayacağı özel bir toplumsal önem atfedilir.⁶ Cinsel farklılığa bu sabit önem sınıflı toplumlarda, kadın kategorisi çoğu (ama hepsi değil) insan dışının yaşamlarının bir döneminde türün cinsel üremesinde yerine getirdiği işlevle tanımlanmaya başladığında verilir. Sınıflı toplum böylece bedenlere toplumsal bir amaç yükler: bazı kadınlar bebek 'doğurduğu' için, bebek 'doğurabilecek' tüm bedenler toplumsal düzenlemeye tabidir. Kadınlar doğumlarının biyolojik olumsuzluklarının köleleri haline gelirler. Sınıflı toplumun uzun tarihi boyunca, kadınlar yalnızca erkekler için düzenlenmiş bir dünyaya doğdular - toplumdaki birincil 'aktörler' ve özellikle de mülk sahibi olma yeteneğine sahip tek insanlar. Böylece kadınlar bir bütün olarak toplumun malı haline gelmiştir.

Kadınlar tanımları gereği erkek olmadıkları için 'kamusal' toplumsal yaşamdan dışlanmışlardır. TC'ye göre, kadın alanının bu şekilde sınırlandırılması, kadınların yalnızca bedenlerine değil, aynı zamanda faaliyetlerinin bütününe de erkekler tarafından el konulması anlamına gelmektedir. Varlıkları kadar etkinlikleri de tanım gereği 'özel'dir. Bu şekilde, kadınların faaliyeti ev içi emek niteliği kazanır. Bu emek evde yapılan iş olarak değil, kadın işi olarak tanımlanır. Eğer bir kadın pazarda kumaş satıyorsa dokumacıdır, ama evde kumaş yapıyorsa sadece bir eştir. Böylece bir kadının faaliyeti, başka, daha saygın bir toplumsal varlık tarafından gerçekleştirilmesi halinde sahip olacağı somut belirlenimlerin hiçbirisi olmaksızın, yalnızca onun faaliyeti olarak değerlendirilir. Erkek/kadın cinsiyet ayrımı böylece kamusal/özel ve toplumsal/evsel olarak ek bir önem kazanır.

Kadınların erkekler için karşılıksız emeği, belki de çocuk 'üretimi' de dahil olmak üzere, bu nedenle bir sınıf ilişkisi, hatta bir üretim tarzı (Delphy'nin dediği gibi, ev içi üretim tarzı) mıdır? TC, sınıflı toplumu artı üreticiler ve artı çıkarıcılar arasındaki bir ilişki olarak tanımlar. Bu gruplar arasındaki toplumsal bölünme, artı değer üretilmesi ve çıkarılması amacıyla üretici güçleri organize eden üretim ilişkilerini oluşturur. Daha da önemlisi, bu ilişkiler, ürünleri olarak sınıf ilişkisinin kendisinin yeniden üretimine sahip olmalıdır. Bununla birlikte, TC için - ve biz de bu noktada onları takip ediyoruz - her üretim tarzı zaten bir bütündür ve aslında kadınların cinsel yeniden üretimdeki rolünün toplumsal önemi üretim tarzıyla birlikte değişir. Bu, erkekler ve kadınlar arasındaki ilişkilerin sınıflar arasındaki

⁵ Christine Delphy ve Diana Leonard, *Familiar Exploitation* (Cambridge: Polity Press, 1992).

⁶ Tüm insanlar erkek ve kadın kategorilerine uymaz. Mesele, toplumsallaşmış bir cinsiyetten farklı olarak doğallaştırılmış bir cinsellik teorisini temellendirmek için biyoloji dilini kullanmak değildir. Ayrım gözetmeyen doğa, doğal ortalamaları alan ve onları davranış normlarına dönüştüren bir sosyal yapıya entegre olur. Tüm 'kadınlar' çocuk doğurmaz; belki bazı 'erkekler' doğurur. Bu onları, cinsel normlara uygunluğu sağlamak için bazen doğumda değiştirilen bedenleri de dahil olmak üzere, toplumun katı kurallarına daha az borçlu yapmaz.

ilişkilerin bir türevi olduğu anlamına gelmez. Daha ziyade, kadın ve erkek arasındaki ilişkilerin sınıf ilişkisinin temel bir unsurunu oluşturduğu ve ayrı bir "sistem" olarak düşünülemeyeceği anlamına gelir ki bu da sınıf temelli sistemle ilişkilidir.

Elbette bu tartışma soyut kalmaktadır. Şimdi sorulması gereken soru, kadınlar hakkındaki hikayemizi üretim biçimlerinin ardışıklığı hakkındaki hikayemizle nasıl birleştireceğimize. TC'ye göre kadınlar tüm sınıflı toplumlarda birincil üretici güçtür, çünkü nüfusun artışı sınıf ilişkisinin yeniden üretiminin temel bir desteğini oluşturur. Birincil üretici güç olarak nüfusun artırılması, sınıflı toplumun tarihi boyunca kadınların yükü olmaya devam eder. Bu şekilde, heteroseksüel matris belirli bir maddi toplumsal ilişkiler kümesi üzerine kurulmuştur.

Bununla birlikte, doğumun özel yükünün sınıflı toplumun ortaya çıkmasından önceye dayandığını kendimize hatırlatmalıyız. Tarihsel olarak, her kadın ortalama altı çocuk doğurmak zorundaydı - sadece bu altı çocuktan ikisinin gelecek nesilleri yeniden üretmek üzere hayatta kalmasını sağlamak için. Bir kadının hayatı boyunca doğum sırasında ölme ihtimali neredeyse onda birdi⁷. Belki de TC'nin sezgisi, insan nüfusunun büyüklüğünde muazzam bir artışa tanıklık eden sınıflı toplumun ortaya çıkışının, bu gerçeklerin toplumsal geçerliliğini sertleştirdiğidir. Ancak sınıflı toplumun ortaya çıkmasından önce bile, insan cinsel üremesinin hiçbir zaman 'doğal' bir rejimi olmamıştır. Evlilik yaşı, emzirme süresi, doğan çocuk sayısı, bebek öldürmenin toplumsal olarak kabul edilebilirliği - bunların hepsi insan toplumsal oluşumları boyunca değişiklik göstermiştir⁸. Bunların çeşitliliği, insan türünün benzersiz bir uyum yeteneğine işaret etmektedir.

Ancak biz insan türünün uzun tarihinden ziyade kapitalist üretim tarzının tarihiyle ilgileniyoruz. Ücretli emek, hem antik kölelikten hem de feodal vasallıktan temelde farklıdır. Kölelikte, artı üreticilerin üretim araçlarıyla hiçbir 'ilişkisi' yoktur. Çünkü kölelerin kendileri de üretim araçlarının bir parçasıdır. Kölelerin yeniden üretimi ya da bakımı doğrudan köle sahibinin sorumluluğundadır. Hem erkek hem de kadın köleler için kamusal ve özel arasındaki ayırım böylece ortadan kalkar, çünkü köleler tamamen özel alanda var olurlar. Köleler için mülkiyet mirası ya da vergilendirme gibi devletle ilişkiler de söz konusu değildir. İlginçtir ki, ataerkilliğin belki de tam da bu nedenle Güney Amerika'daki köle aileleri arasında oldukça zayıf olduğuna dair bazı kanıtlar vardır⁹. Buna karşılık vassallıkta, artı üreticilerin üretim araçlarına doğrudan erişimi vardır. Artı güç kullanılarak elde edilir. Köylü erkek, köylü hanesinin kamusal temsilcisi olarak bu dış güçle ilişki içinde durur. Mülkiyet onun soyundan geçer. Kadın ve çocuk köylüler, kendisi de hem üretim hem de yeniden üretim alanı olan köyün özel alanıyla sınırlıdır. Köylü ailesinin ihtiyaç duyduğu şeyi üretmek için özel alanını terk etmesi gerekmez, sadece ürününün bir kısmını lordlara vermesi yeterlidir. Bu nedenle köylü aileleri piyasalardan görece bağımsız kalırlar.

Elbette kadınlar da kapitalizm var olduğu sürece erkeklerle birlikte her zaman ücretli emekçi olmuşlardır. TC'ye göre, kadınların ev içi işlerinin cinsiyetlendirilmiş doğası, ev dışında yapıldığında bile işlerinin yalnızca kadın işi olarak kalmasını belirler. Yani, belirli bir türden ücretli emek, yani üretken olmayan ya da düşük katma değerli emek olarak kalır. Kadınlar yarı zamanlı, düşük ücretli işlerde, özellikle de hizmet sektöründe çalışma eğilimindedir (elbette günümüzde en yüksek maaş alan profesyoneller de dahil olmak üzere ekonominin tüm sektörlerinde en azından bazı kadınlar bulunmaktadır). Kadınlar genellikle başkalarının evlerinde ya da ofislerinde ve uçaklarında ev hizmetleri vermektedir. Kadınlar fabrikalarda çalıştıklarında, özellikle tekstil, giyim ve elektronik montajı gibi hassas el işçiliği gerektiren emek yoğun işlere ayrılırlar. Aynı şekilde, ev içinde yapılan işler, erkekler yapsa bile - ki çoğunlukla yapmazlar - kadınların işi olarak kalır.

Bu anlamda, toplumsal cinsiyet ücret ilişkisinde ikili bir kamusal/özel ilişki olarak somutlaştığında, TC kadınların cinsel yeniden üretimde oynadıkları rolün temelini teorize etmeyi bırakır. Kadınların

⁷ Bu istatistikler, bazen bizzat kadınlar tarafından uygulanan kadınlara yönelik şiddetin, onları türlerin cinsel üremesindeki rollerine sıkı sıkıya bağlı tutmak için her zaman ne ölçüde gerekli olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Bakınız Paola Tabet, 'Natural Fertility, Forced Reproduction', Diana Leonard ve Lisa Adkins, Sex in Question (Londra: Taylor and Francis, 1996).

⁸ Demografiye giriş için bakınız Massimo Livi-Bacci, A Concise History of World Population (Malden, Mass. ve Oxford: Blackwell, 2007).

⁹ Ellen Meiksins Wood, 'Capitalism and Human Emancipation', New Left Review 1/167 (Jan-Feb 1988): 3-20.

ev dışındaki işlerinin belirli bir karaktere sahip olduğu gerçeği, yalnızca ev içinde gerçekleştirdikleri işin karakterine kıyasla doğrudur. Kadınların cinsel yeniden üretimdeki rolünün maddi temeliyle hiçbir ilişkisi yoktur ve bu anlamda az ya da çok ideolojiktir. Aynı şekilde, TC de kadınların ev içinde yaptıkları işi, kadınların "üretim temel gücü" olarak doğumda oynadıkları rolle ilişkili olarak değil, zorunlu olarak üretim alanının dışında gerçekleştirilen günlük yeniden üretim emeği olarak tanımlamaktadır. Eğer kapitalist üretim tarzı içerisinde kadınlar hem ücretli emekçi hem de ev içi emekçi iseler ve her zaman da öyle olmuşlarsa, neden neredeyse tamamen kadın olarak kalmaktadırlar? TC kapitalizmi tartışmaya başladığında, ev içi emeğin maddi olarak temelsiz bir kavrayışı altında kaybolan cinsel yeniden üretime odaklanmayı aşamalı olarak bırakır (daha sonra göreceğimiz gibi biyolojiye referansları geri döner).

Bu gözden kaçırma ciddi bir hatadır. Kapitalist üretim tarzında işin cinsel olarak ayrıştırılması, kadın yaşamının zamansallığıyla doğrudan ilişkilidir: Çocuk doğuran, küçük yaşlarda onların beslenmesinin ana kaynağı olan (emzirme) ve ergenlik döneminde onların birincil bakıcısı olan kadın. Kapitalizmin uzun tarihi boyunca, kadınların işgücü piyasasına katılımı belirgin bir 'M-şekilli' eğri izlemiştir¹⁰. Kadınlar yetişkinlik dönemine girdiklerinde katılım hızla artmakta, ardından 20'li yaşların sonlarına ve 30'lu yaşların başlarına geldiklerinde düşmektedir. Kadınlar 40'lı yaşların sonuna geldiklerinde katılım tekrar yavaşça yükselmekte ve emeklilik yaşlarında düşmektedir. Bu modelin nedenleri iyi bilinmektedir. Genç kadınlar tam zamanlı iş aramakta, ancak çocuk sahibi olduklarında ya çalışmayı bırakacaklarını ya da yarı zamanlı çalışacaklarını düşünmektedirler. Kadınlar çocuk doğurmaya başladıklarında işgücüne katılmaları azalmaktadır. Çocukları küçükken çalışmaya devam eden kadınlar daha yoksul proleterler arasında yer almakta ve aşırı sömürülmektedir: evlenmemiş anneler, dullar ve boşanmışlar ya da kocalarının gelirleri düşük veya güvenilmez olan kadınlar. Çocuklar büyüdükçe, giderek daha fazla kadın işgücü piyasasına geri dönmekte (ya da tam zamanlı çalışmaya geçmektedir), ancak en azından iş için rekabet ettikleri erkeklere kıyasla, beceri ve istihdam süresi açısından belirgin bir dezavantajla karşılaşmaktadırlar¹¹

Tüm bu nedenlerden ötürü, kapitalist ekonomilerde kadın işçiler için her zaman özel bir "yere" sahip olmuştur; bu işçiler ya işte çok uzun süre kalmaları beklenmeyen ya da işgücüne geç giren veya yeniden giren yaşlı işçilerdir. Bunun da ötesinde kadınlar, Marx'ın "gizli" yedek işgücü ordusu olarak adlandırdığı ve kapitalist işletmelerin konjonktürel ihtiyaçlarına göre işgücüne girip çıkması beklenen ordunun önemli bir bileşenini oluşturmaktadır. İşgücünde kadınlar için belirgin bir yer varlığı, kadınların hem evdeki hem de işteki doğal yerlerine ilişkin toplum çapında bir bağlılığı ve ideolojiyi pekiştirmektedir. Hem erkeklerin hem de kadınların çalıştığı durumlarda bile erkekler tipik olarak (en azından yakın zamana kadar) daha yüksek ücret almakta ve ev dışında daha uzun saatler çalışmaktadır. Dolayısıyla kadınlar üzerinde, kocalarına maddi olarak bağımlı oldukları ölçüde, tabiiyetlerini kabul etmeleri, ev içindeki cinsel işbölümü meselelerinde 'fazla zorlamamaları'¹² yönünde güçlü bir baskı vardır. Tarihsel olarak bu baskı, kadınların İkinci Dünya Savaşı sonrasında kadar hukuken olmasa da fiilen birçok mülkiyet biçiminden dışlanmış olmaları ve sermaye ile ilişkilerinin aracıları olarak erkeklere bağımlı olmaları gerçeğiyle daha da artmıştır. Bu nedenle kadınlar, erkek proleterlerin kendileri için kazandıkları hukuksal özgürlüklere sahip değillerdi - kadınları için değil. Kadınlar, erkek meslektaşları gibi piyasa ve devlet karşısında gerçek anlamda 'özgür' emek değildi.

II. 'Kadın' Kategorisinin Yıkımı

TC kapitalizmde kadınların inşasının temelini açıklamakta başarısız olsa da, kadınların kapitalizm içindeki durumunun bu üretim tarzının ortaya çıkan çelişkilerine göre nasıl değiştiğine dair kışkırtıcı bir teoriye sahiptir. "Kapitalizmin kadınlarla bir sorunu var" çünkü mevcut dönemde sermaye-emek ilişkisi işgücünün sürekli büyümesini karşılayamıyor. Daha önce de belirttiğimiz gibi, sermaye giderek artan bir şekilde, yapısal olarak emek talebinden fazla olan büyük ve büyüyen bir artı nüfusla karşı

¹⁰ Bu terim Japonya'dan gelmektedir, bakınız Makoto Itoh, *The Japanese Economy Reconsidered* (Palgrave 2000).

¹¹ Johanna Brenner ve Maria Ramas, 'Rethinking Women's Oppression', *New Left Review* I/144 (Mar-Apr 1984): 33-71.

¹² Johanna Brenner ve Maria Ramas, 'Rethinking Women's Oppression', *New Left Review* I/144 (Mar-Apr 1984): 33-71.

karşıya kalmaktadır. Bu fazla nüfusun ortaya çıkışı, kapitalist devletlerin, işçi hareketinin ve feministlerin kadınları 'temel üretici güç' olarak görme biçimindeki bir dönüşümle aynı zamana denk gelmiştir. Daha önceki bir dönemde Avrupa'da ve eski Avrupalı yerleşimci sömürgelerde doğum oranları hızla düşmüştü. Buna verilen yanıt 'pro-natalizm' oldu. Kadınlar artık ulusa karşı görevlerini yerine getirmedikleri için uygarlık sözde yakın bir yozlaşmayla karşı karşıyaydı; yeniden teşvik edilmeleri gerekiyordu. 1920'lere gelindiğinde feministler bile giderek daha fazla doğum yanlısı oldular ve anneciliği kadınların erkeklerle kıyasla 'eşit ama farklı' saygınlıklarının bir açıklamasına dönüştürdüler. Ancak 1970'lere gelindiğinde - kapitalist ekonomi uzun süreli bir krize girerken yoksul ülkelerin nüfusu patladığından - annecilik büyük ölçüde ölmüştü. Dünya, işgücü talebine göre aşırı nüfuslanmıştı. Kadınlara artık kadın olarak rollerinde ihtiyaç duyulmuyordu. Onların ikincil rollerinin 'özel saygınlığı' artık hiç de saygın değildi.

Ancak bu hikayenin sadece yarısıdır. Diğer yarısı ise, TC'nin dikkate almadığı demografik geçişin kendi tarihinde bulunabilir. Erken gelişimi sırasında kapitalizm, çalışanların tüketimini arttırmış ve böylece sağlıklarını iyileştirerek bebek ölümlerini azaltmıştır. Bebek ölümlerinin azalması da her kadının türün yeniden üretimi için sahip olması gereken çocuk sayısını azalttı. Başlangıçta bu dönüşüm, kadın başına hayatta kalan çocuk sayısında bir artış ve nüfusun hızla artması şeklinde ortaya çıktı. Dolayısıyla, kapitalist toplumsal ilişkilerin yayılması her yerde kadınların üreme yükündeki artışla ilişkilendirildi. Ancak zamanla ve şimdi dünyanın hemen her bölgesinde, hem her kadının sahip olduğu çocuk sayısında hem de bebeklik ve erken çocukluk dönemini atlatan çocuk sayısında azalma olmuştur. Aynı zamanda, hem erkekler hem de kadınlar daha uzun yaşadıkça, kadınların yaşam sürelerinin daha azı ya küçük çocuk sahibi olarak ya da onlara bakarak geçmektedir. Bu gerçeklerin önemi göz ardı edilemez. Yaşadığımız dönemde heteroseksüel matrisin düz ceketinin tokalarının hem erkekler hem de kadınlar için (ve hatta az da olsa ne cinsiyet ayrımı ne de cinsel farklılık kategorilerine uymayanlar için)¹³ neden hafifçe gevşetildiğini açıklıyorlar.

Kapitalizmdeki diğer her şeyde olduğu gibi, kadınların yeniden üretim kaderlerinden kazandıkları (ya da kazanmakta oldukları) 'özgürlük' boş zamanla değil, başka çalışma biçimleriyle yer değiştirmiştir. Kadınların işgücüne sözde katılımı, aslında her zaman kadınların ücretli işlere zaten var olan katılımlarının zaman ve süresinde bir artış olmuştur. Ancak şimdi, kadınlar her yerde doğum ve çocuk yetiştirme için daha az zaman harcadıklarından, işgücü piyasalarına katılımlarının M-Şeklindeki doğasında bir azalma olmuştur. Dolayısıyla kadınların durumu, bir yandan çocuk doğurma ve ev işlerinin azalan ama yine de ağır olan yükü, diğer yandan da hayatlarında giderek artan birincil rol olan ücretli iş arasında giderek daha fazla bölünmektedir - ancak bu rolde dezavantajlı olmaya devam etmektedirler. Tüm kadınların bildiği gibi bu durum, erkeklerle eşit olduğu varsayılan bir çalışma hayatı vaadi ile çocuk sahibi olma baskısı ve arzusu arasında zorunlu bir seçim olarak kendini göstermektedir. Bazı kadınların hiç çocuk sahibi olmamayı tercih etmeleri - ve böylece bu ikilemi kendileri için yetersiz de olsa çözmeleri - doğum oranının demografik geçiş teorisinin öngördüğünün altına düşmesinin tek olası açıklamasıdır. Doğurganlık şu anda İtalya ve Japonya'da kadın başına 1,2 çocuğa kadar düşmüştür; Batı'nın hemen hemen her yerinde ise 2'nin altına düşmüştür. 1950'de kadın başına 6 çocuk olan doğurganlık, bugün dünya genelinde 2,5 civarına düşmüştür.

Bu durumda, kadınların piyasalarla bir sorunu olduğu giderek daha açık hale gelmektedir, çünkü piyasalar kadınlarla uyumsuzdur. Bu uyumsuzluk, kapitalist üretim tarzıyla ilgili iki olgudan kaynaklanmaktadır. Birincisi, sermaye, eğer sermaye olarak kalacaksa, işçi sınıfının yeniden üretimi için doğrudan sorumluluk alamaz. İşçiler kendi bakımlarından sorumlu oldukları için tekrar tekrar işgücü piyasasına dönmek zorunda kalırlar. Aynı zamanda, emek piyasaları, eğer piyasa olarak kalacaklarsa, 'cinsiyet körü'¹⁴ olmalıdırlar. Piyasalar, işçiler arasındaki rekabeti, işçilerin piyasa dışı özelliklerine bakmaksızın değerlendirmek zorundadır. Bu piyasa dışı özellikler arasında insanlığın yarısının kadın olduğu gerçeği de yer almaktadır. Bazı işverenler için cinsel farklılık ek bir maliyet olarak görünmekten başka bir şey

¹³ Kadınların mülkiyetle ilişkisine dair daha gelişmiş bir teori için bakınız 'Notes on the New Housing Question', Endnotes 2 (2010): 52-66, <http://endnotes.org.uk/articles/3>. Bu gevşemenin zemini ve zamanlaması queer teorisinin sınırları içinde açıklanamaz kalmıştır.

¹⁴ Brenner ve Ramas, 'Rethinking Women's Oppression'.

değildir. Kadın işçiler çocuk doğurabilmektedir ve bu nedenle çocuk sahibi olmamaları konusunda kendilerine güvenilemez. Diğer işverenler için de cinsel farklılık tam da aynı nedenle bir fayda olarak görünür: kadınlar esnek, ucuz işgücü sağlar. Dolayısıyla kadınlar kapitalist ilişkiler tarafından - tam da piyasalar cinsiyet körü olduğu için - ücretli kadın işine mahkum edilirler.

Kadınlar ve piyasalar arasındaki bu uyumsuzluk kadın hareketinin başına bela olmuştur. Feminizm tarihsel olarak toplumsal yaşamın cinsiyetlendirilmiş doğasını kabul etmiştir, çünkü kadınlar ancak toplumsal cinsiyet aracılığıyla kadın kimliklerini teyit edebilir ve bu temelde örgütlenebilirler. Bu olumsuzlama tarihsel olarak hareket için bir sorun haline geldi, çünkü toplumsal cinsiyeti -kadın ve erkeklerin varoluşunu- işçi sınıfı ve sermayenin eşzamanlı varoluşuyla tam olarak uzlaştırmak imkansızdı¹⁵. Sonuç olarak, kadın hareketi iki pozisyon arasında gidip gelmiştir¹⁶. Bir yandan kadınlar erkeklerle temelde aynı olmaları temelinde eşitlik için mücadele ettiler. Ancak yeteneklerinin benzerliği ne olursa olsun, kadınlar ve erkekler sermaye için aynı değildir ve asla aynı olmayacaktır. Öte yandan kadınlar, erkeklerden 'farklı ama eşit saygınlıkları' temelinde eşitlik için mücadele etmişlerdir. Ancak burada annelik olarak açıkça ortaya konan bu farklılık, tam da kadınların ikincil rolünün nedenidir.

İşçi hareketi, kadınları ve işçileri piyasanın ötesinde ya da en azından arkasında uzlaştırmayı vaat etmiştir. Ne de olsa Alman Sosyal Demokrasininin kurucu metinleri, Marx'ın Kapital'inin yanı sıra Engels'in Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni ve Bebel'in Kadın ve Sosyalizm adlı eserleriydi. İşçi hareketi, mücadele yoluyla kadınları evden çıkarıp işgücüne katmayı ve nihayetinde erkeklerin gerçek eşitleri haline getirmeyi vaat ediyordu. Bu gerçek eşitliğe ulaşmak için, işçi hareketi kadınların yeniden üretim işlerini 'devrimden sonra' toplumsallaştıracaktı. Hem ev işleri hem de çocuk bakımı kadınlar ve erkekler tarafından birlikte yapılacaktı. 1970'lerde Radikal Feminist hareketin en aşırı unsurları için açık hale geldiği üzere, bu önlemler kadın ve erkek işçiler arasında 'gerçek eşitliği' sağlamak için asla yeterli olmayacaktı. Hem toplumsal cinsiyetin hem de emeğin keşiştiği sınırdaki bir işçi eşitliğine ulaşmanın tek olasılığı, bebeklerin test tüplerinde doğması ve nihayetinde kadınlarla hiçbir ilgisi kalmamasıdır¹⁷.

Aslında, işçi hareketi eline fırsat geçer geçmez kadınlarına ihanet etti. Ne zaman iktidara yaklaşılar, erkek işçiler ekonomiyi yönetme kapasitelerini göstererek, kendilerinin de kadınları nasıl yerlerinde tutacaklarını bildiklerini göstermeye tamamen istekliyidiler. İngiliz Komünist Partisi'nde kocaları ev işlerinden kurtarmak, kadınların 'parti çalışmasının'¹⁸ ana göreviydi. Başka türlü nasıl olabilirdi ki? İşle, daha doğrusu üretken emekle (kapitalizmin bir kategorisi) tanımlanan bir dünyada kadınlar her zaman erkeklerden daha az olacaktı. Kadınları erkeklerle eşit seviyeye 'yükseltme' girişimi her zaman 'evrensel' bir işçi hareketini kadınların 'özel' ihtiyaçlarına göre ayarlama meselesiydi. Kapitalizmin sınırları içinde bunu yapma girişimi, çocuk bakımının asgari düzeyde sosyalleştirilmesi ve kadınları piyasalardaki dezavantajlarından koruyan asgari bir dizi yasanın (yani doğum izni vb.) oluşturulması anlamına geliyordu. İşçi hareketleri bu yolda daha da ilerleyebilirdi. Kadınlara yaptıklarından daha fazla öncelik verilebilirdi. Ama gerçek şu ki bunu yapmadılar. Ve şimdi her şey bitti.

İşçi hareketinin ölümü başka metinlerde de ele alınmıştır.¹⁹ Ölümü aynı zamanda devrimin tarihsel bir biçiminden diğerine geçişi de işaret etmektedir. Bugün kadınların sınıf mücadelesi içindeki varlığı ancak bir yarıklık (l'ecart), sınıf çatışmasında onun koşullarını istikrarsızlaştıran bir sapma olarak işlev görebilir. Bu mücadele, herhangi bir verili durumda katılımcıların çoğunluğunu oluştursalar bile, onların mücadelesi olamaz. Proleterler bir sınıf olarak hareket etmeye devam ettikleri sürece, aralarındaki

¹⁵ Bu anlamda, elbette sadece kadınların işçi hareketi içindeki durumunun tarihiyle ilgileniyoruz. Burjuva oy hakkı savunucuları, mülkiyete dayalı oy kullanma niteliklerini savundular - böylece kadınları sınıf düşmanı olarak dışladılar. Yirminci yüzyılın ortalarına gelindiğinde, aynı burjuvalar kadınların annelik rolünün savunucuları haline geldiler - aynı zamanda 'tehlikeli sınıflar' arasında kadınların bedenlerini kontrol etmek için örgütler kurdular.

¹⁶ Joan W. Scott, *Only Paradoxes to Offer* (Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1996).

¹⁷ Radikal feminizm 20. yüzyılın ikinci yarısında ilginç bir yörünge izleyerek önce çocuk doğurmayı, sonra ev işlerini ve nihayet cinsel şiddeti (ya da erkek orgazmını) kadınların ezilmesinin temeli olarak kabul etti. Sorun, bu feministlerin her durumda, tarihsel bir olgu haline gelen şey için tarih dışı bir zemin aramalarıdır.

¹⁸ Kadınların işçi hareketi içindeki konumunun tarihi hakkında bakınız Geoff Eley, *Forging Democracy* (Oxford: Oxford University Press, 2002).

¹⁹ Théorie Communiste, 'Much Ado about Nothing', Endnotes 1 (2008), <http://endnotes.org.uk/articles/13>.

kadınlar kaybetmekten başka bir şey yapamazlar. Bu nedenle mücadele sırasında kadınlar erkeklerle çatışmaya girecektir. Hareketi rayından çıkardıkları, ana hedeflerinden saptırdıkları için eleştirileceklerdir. Ancak mücadelenin 'hedefi' başka bir yerde yatmaktadır. Proletarya ancak bu (ve diğer) çatışmaların içinden, sınıf aidiyetini dışsal bir kısıtlama, sermaye ile ilişkisinin ötesinde herhangi bir şey olabilmek için aşması gereken bir çıkmaz olarak görmeye başlayacaktır. Bu üstesinden gelme, toplumsal cinsiyeti ve aramıza giren tüm diğer ayrımları yok eden komünizasyon olarak sadece devrimdir.

Anarşist Kütüphane

Maya Andrea Gonzalez
Komünizasyon ve Toplumsal Cinsiyetin Ortadan Kaldırılması
2011

Çeviri: AIUX
İngilizce Aslı: Communization and the abolition of gender

tr.anarchistlibraries.net